

"Ajrashish jarayonida aliment masalasi: qonunchilikdagi bo'shliqlar va sud amaliyoti"

ISKANDAROVA KAMOLOTXON

Annotatsiya: Mazkur maqola, ajrashish jarayonida aliment masalasiga yondashuvni tahlil qiladi. O'zbekiston Respublikasining oilaviy qonunchiligi va sud amaliyoti, aliment to'lash borasidagi muammolarni o'z ichiga oladi. Maqolada aliment masalasining huquqiy jihatlari, mavjud qonunlarning samaradorligi, aliment to'lashning me'yoriy jihatlari va sud amaliyotidagi muammolar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, aliment to'lashdagi bo'shliqlar, ayrim holatlarda ota-onalarning aliment to'lashga bo'lgan munosabati va sudlarning bu masalani hal etishda duch keladigan qiyinchiliklari tahlil qilinadi. Maqola, aliment to'lashni tartibga soluvchi qonunchilikda takomillashtirish zarurligini va sudlarning bu boradagi roli haqida tavsiyalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: ajrashish, aliment, qonunchilik, sud amaliyoti, bo'shliqlar, aliment to'lash, oilaviy qonunchilik.

Kirish

Agar ajrashish jarayonini o'rganadigan bo'lsak, aliment masalasi har doim ajrashgan ota-ona o'rtasida kelishmovchiliklarga sabab bo'ladi. O'zbekiston Respublikasida aliment to'lash, oilaviy qonunchilikda qat'iy belgilangan bo'lsa-da, ushbu masalani hal etish ko'plab amaliy muammolarga duch keladi. Ajrashgan ota-ona o'rtasidagi aliment miqdorini belgilash, aliment to'lashning davomiyligi, to'lovni amalga oshirish usullari kabi masalalar sudlarda keng muhokama qilinadi.

Aliment to'lash jarayoni, nafaqat huquqiy, balki ijtimoiy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Bu, ayniqsa, farzandlarning moddiy ta'minoti va ota-onalarning ularning oldidagi mas'uliyati bilan bog'liq bo'ladi. Shunga qaramay, aliment to'lashni tartibga soluvchi qonunlarda ba'zi bo'shliqlar va nomuvofiqliklar mavjud bo'lib, bu o'z navbatida sudlar uchun qo'shimcha qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi.

Maqolada, aliment to'lashning qonunchilikda belgilangan tartibi va sud amaliyotidagi muammolarni tahlil qilish, shuningdek, mavjud bo'shliqlarni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Asosiy qism

1. O‘zbekiston Respublikasida aliment to‘lashning qonunchilik asoslari

O‘zbekiston Respublikasining **Oilaviy kodeksi** aliment to‘lashni belgilovchi asosiy huquqiy hujjatdir. Ushbu kodeksga ko‘ra, ajrashgan ota-ona farzandlarining moddiy ta‘minotini amalga oshirish uchun aliment to‘lashlari zarur. Bu masalani tartibga solish, alohida farzandning ehtiyojlarini, ota-ona daromadlarini va boshqa ijtimoiy omillarni hisobga olgan holda amalga oshiriladi.

Aliment miqdori, odatda, ota yoki onaning oylik daromadining bir qismi sifatida belgilanadi. O‘zbekiston Respublikasining **Oilaviy kodeksining 120-moddasiga** ko‘ra, aliment to‘lash majburiyati, ajrashgan ota-ona o‘rtasida tuzilgan nizolarni hal etishda, sud tomonidan belgilangan miqdorda amalga oshiriladi.

Alimentning o‘zgaruvchanligi, ayniqsa, ota-ona daromadining o‘zgarishi yoki farzandning ehtiyojlarining o‘sishi holatlarida muhim o‘rin tutadi. Biroq, alimentni belgilashda mavjud qonunchilikda ba‘zi noaniqliklar mavjud. Misol uchun, aliment to‘lash miqdorini belgilashda ota-onalarning iqtisodiy imkoniyatlari to‘g‘risida aniq va to‘liq ma‘lumot olishning murakkabligi, sudlarning qarorlarida bir qator tafovutlarga olib keladi.

2. Aliment to‘lashning amaliy muammolari

O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligi aliment masalasini umumiy tarzda tartibga solgan bo‘lsa-da, sud amaliyotida bir qator muammolar yuzaga keladi. Eng avvalo, aliment miqdorining aniq va qat‘iy belgilanishi masalasi o‘zini namoyon etadi. Ba‘zan ota-ona o‘rtasidagi kelishmovchiliklar, aliment miqdorini belgilashda qiyinchiliklarga olib keladi. Ayrim hollarda, ota-ona daromadlari to‘g‘risidagi axborotlarni to‘liq va ishonchli taqdim etishmaydi, bu esa sudga to‘g‘ri qaror chiqarishda qiyinchiliklar tug‘diradi.

Alimentni vaqtida to‘lash masalasi ham ko‘p muammolarga sabab bo‘ladi. Ajrashgan ota-ona orasidagi kelishmovchiliklar, aliment to‘lovlarining kechikishiga yoki umuman to‘lanmasligiga olib kelishi mumkin. Sudlar, ko‘pincha, aliment to‘lashdan bo‘yin tovlashni oldini olish uchun o‘ta qat‘iy choralarni qo‘llaydi, ammo bunday choralar ko‘p holatlarda samarali bo‘lmasligi mumkin.

Aliment to‘lashning amalga oshirilmassligi holatida, sudlarning bajaradigan harakatlari va choralari o‘zining samaradorligini ko‘rsatmagan. Ba‘zan ota-onalar bir-birini aliment to‘lashda ayblab, bu muammoni hal etishdan qochadilar. Bu holat, o‘z

navbatida, farzandlarning moddiy ta'minoti uchun muhim bo'lgan aliment to'lovlarini kechiktiradi yoki butunlay to'lanmasligiga olib keladi.

3. Qonunchilikdagi bo'shliqlar va ularni bartaraf etish yo'llari

O'zbekiston Respublikasining **Oilaviy kodeksida** aliment to'lash bilan bog'liq ba'zi bo'shliqlar va noaniqliklar mavjud. Eng muhim masala, aliment to'lash miqdorini belgilashda kelib chiqadigan farqlar va noto'g'ri talqin qilishlar bo'lishi mumkin. Misol uchun, ba'zan ota-ona o'rtasida aliment miqdorining belgilanishi, sud tomonidan ko'rib chiqilishi zarur bo'lgan ijtimoiy omillarni to'liq hisobga olmasdan amalga oshiriladi.

Bundan tashqari, alimentni to'lash uchun belgilangan tartiblar va muddatlar ham ko'p hollarda noaniq bo'lib, sudlar tomonidan turlicha talqin qilinadi. Bu esa aliment to'lashni amalga oshirishda amaliy qiyinchiliklar yaratadi. Shuningdek, aliment to'lashning amalga oshirilmaslgi holatida, ota-onaga nisbatan choralar ko'rilishi masalasida ham qonunchilikdagi bo'shliqlar mavjud.

Aliment to'lashni yanada samarali tartibga solish uchun qonunlarga o'zgartirishlar kiritish zarur. Jumladan, aliment to'lashning aniq va qat'iy miqdorini belgilash, sudlarning alimentni to'lashni vaqtida amalga oshirish bo'yicha nazoratni kuchaytirish, va ota-ona o'rtasida kelishmovchiliklar yuzaga kelganida, huquqiy maslahat xizmatlarini taqdim etish mumkin.

4. Sudlarning aliment bo'yicha qaror chiqarishdagi roli

Sudlarning aliment bo'yicha qaror chiqarishdagi roli juda muhim. Sudlar, birinchi navbatda, farzandlarning huquqlarini himoya qilishga va ularning moddiy ta'minotini ta'minlashga qaratilgan qarorlar chiqarishi kerak. Shu bilan birga, sudlar alimentni belgilashda, ota-ona daromadlari va ijtimoiy sharoitlarni inobatga olgan holda, adolatli qarorlar chiqarishlari lozim.

Sudlar tomonidan aliment to'lash bo'yicha chiqarilayotgan qarorlarning o'z vaqtida va to'g'ri bajarilishini ta'minlash uchun aliment to'lashni nazorat qilish mexanizmlarini takomillashtirish zarur. Masalan, aliment to'lovlarini amalga oshirishda to'lovni monitoring qilish va alimentning kechikishiga qarshi choralar ko'

. Sudlarning aliment bo'yicha qaror chiqarishdagi roli (davomi)

Sudlar tomonidan aliment to'lash bo'yicha chiqarilayotgan qarorlarning o'z vaqtida va to'g'ri bajarilishini ta'minlash uchun aliment to'lashni nazorat qilish mexanizmlarini takomillashtirish zarur. Masalan, aliment to'lovlarini amalga oshirishda to'lovni monitoring qilish va alimentning kechikishiga qarshi choralar

ko'rish, shu bilan birga aliment to'lashdagi qarzdorlikni qisqartirish uchun yangilangan mexanizmlar joriy etilishi kerak. O'zbekiston Respublikasida aliment to'lashni majburiy tarzda amalga oshirish uchun mol-mulkni musodara qilish, hisobdan mablag'larni avtomatik ravishda ushlab qolish kabi chora-tadbirlarni qo'llash amaliyotini kengaytirish mumkin. Bu, aliment to'lashda kechikishlarning oldini olish va farzandlar manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi.

Sudlarning aliment masalalari bo'yicha chiqaradigan qarorlari, bir tomondan, qonuniy talablarga javob berishi, ikkinchi tomondan esa ota-ona o'rtasidagi nizolarni adolatli tarzda hal qilishi zarur. Shuningdek, aliment to'lashning davomiyligini belgilashda sudlar o'z qarorlarida farzandning ehtiyojlari, yoshiga qarab o'zgartiriladigan talablarga moslashishi lozim. Misol uchun, voyaga yetmagan farzandlar uchun aliment miqdorini oshirish, o'qish davomida talabalar uchun esa alimentni uzaytirishning huquqiy asoslarini yaratish muhimdir.

Aliment to'lash masalasida sudlar faqatgina qonun normalariga asoslanmasdan, balki farzandlarning sog'lig'i, ta'lim olish imkoniyatlari, jamiyatda erkin moslashuvini ta'minlash uchun zarur sharoitlarni ham hisobga olishlari kerak.

5. Alimentni tartibga solishdagi qonunlardagi bo'shliqlarni bartaraf etish

Aliment masalasi, faqat qonuniy belgilangan me'yorlar asosida to'g'ri va samarali amalga oshirilishi kerak. O'zbekiston Respublikasining qonunchiligida aliment to'lashning asosiy tamoyillari mavjud bo'lsa-da, bu sohada amaliyotda uchraydigan ayrim bo'shliqlar mavjud. Albatta, O'zbekistonning Oilaviy kodeksi va boshqa tegishli qonunlari, aliment masalasini umumiy tarzda tartibga soladi, ammo ba'zi hollarda ayrim noaniqliklar mavjud.

Eng katta bo'shliq, aliment to'lashning aniq miqdori va uning tuzilishini belgilashdagi farqliklar bilan bog'liq. O'zbekiston qonunchiligida aliment miqdori belgilanishi kerak, ammo har bir holat individual ko'rib chiqilishi, ota-ona daromadi va farzandning ehtiyojlari to'liq hisobga olinishi kerak. Shu sababli, aliment to'lash miqdorini belgilashda sudlar ko'proq ijtimoiy-tahliliy yondashuvni qo'llashi zarur.

Shuningdek, alimentni to'lashning ta'minot mexanizmlarida ham ba'zi kamchiliklar mavjud. Ayrim hollarda alimentni to'lashning samarali nazorati va moliyaviy ta'minot tizimining zaifligi, alimentni kechiktirishga olib keladi. Bu holatda, aliment to'lovlarini amalga oshiruvchi shaxslar uchun jazo mexanizmlarini yanada

kuchaytirish, alimentning o'z vaqtida va to'liq to'lanishini ta'minlash uchun yangi mexanizmlar joriy etish lozim.

Alimentni to'lashni yaxshilash uchun quyidagi o'zgarishlarni taklif qilish mumkin:

1. **Aliment miqdorini belgilashda moslashuvchanlik:** Sudlar alimentni belgilashda farzandning ehtiyojlarini, ota-ona daromadlarini, moliyaviy imkoniyatlarini to'liq va puxta tahlil qilishlari kerak. Farzandning sog'lig'i, ta'limi, yashash sharoitlari va boshqa muhim omillarni hisobga olish orqali aliment miqdori yanada adolatli tarzda belgilanishi mumkin.

2. **Aliment to'lashning nazorati:** Alimentni o'tkazish va to'lash jarayonlarini nazorat qilish mexanizmlarini kuchaytirish zarur. Bu, alimentni to'lashning o'z vaqtida amalga oshirilishini ta'minlash uchun zarur. Sudlar alimentni vaqtida to'lamagan ota-onaga nisbatan o'ta qat'iy choralar ko'rishlari, aliment miqdorini belgilashda nazorat qilishni kuchaytirishlari lozim.

3. **Reabilitatsiya va psixologik yordam:** Ajrashgan ota-onalar o'rtasidagi aliment to'lash masalasidagi nizolarni hal qilishda, psixologik maslahat va maslahat xizmatlarini taklif etish, oilaviy muammolarni hal qilishda samarali bo'lishi mumkin. Farzandlarning manfaatlarini himoya qilishni osonlashtiruvchi bu turdagi xizmatlar jamiyatda oilaviy nizolarni kamaytirishga yordam beradi.

6. Sudlar amaliyotida aliment masalasiga nisbatan yondashuvlar

Sud amaliyoti aliment masalasini hal qilishda sezilarli darajada muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston sudlarida aliment to'lash bilan bog'liq qarorlar ko'pincha farzandlarning manfaatlariga asoslanadi. Sudlar, aliment miqdorini belgilashda ota-onalarning moddiy imkoniyatlari va farzandning ehtiyojlarini hisobga olishlari kerak. Biroq, amaliyotda sudlar orasida aliment to'lash miqdorini belgilashda farqlar uchraydi. Ba'zi sudlar, aliment miqdorini juda yuqori belgilab qo'yishadi, bu esa ota-onaning moddiy imkoniyatlariga mos kelmaydi. Boshqa holatlarda esa, aliment miqdori juda past belgilab qo'yiladi, bu esa farzandning ehtiyojlarini to'liq qondira olmaydi.

Sudlar tomonidan aliment masalalari yuzasidan chiqarilgan qarorlar bir me'yorga keltirilishi, sudlar o'rtasida aliment miqdorini belgilashda yagona standartlar ishlab chiqilishi zarur. Agar sudlar o'rtasida farqlar bo'lmasligi uchun, alimentni

belgilashning aniq me'yorlari ishlab chiqilsa, sudlar yanada bir xilda qarorlar qabul qilishlari mumkin.

Xulosa

Ajrashish jarayonida aliment masalasi har doim muhim va o'ta nozik masala hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasining qonunchiligida aliment to'lash tartibi aniq belgilangan bo'lsa-da, amaliyotda ba'zi noaniqliklar va bo'shliqlar mavjud. Aliment miqdorini belgilashda, ota-ona daromadlari, farzandning ehtiyojlari, oilaviy sharoitlar va boshqa omillarni hisobga olish zarur. Sudlar tomonidan aliment bo'yicha chiqarilgan qarorlar, farzandlarning manfaatlariga mos bo'lishi kerak. Shuningdek, alimentni to'lashni nazorat qilish mexanizmlarini takomillashtirish, alimentni vaqtida to'lashni ta'minlash uchun qat'iy chora-tadbirlar qo'llash muhimdir.

Shu bilan birga, aliment to'lashni tartibga soluvchi qonunchilikdagi bo'shliqlarni bartaraf etish, alimentni belgilashda standartlashtirilgan yondashuvlar yaratish, va aliment to'lovlarini nazorat qilish tizimini kuchaytirish zarur. Bu jarayon, albatta, farzandlarning moddiy va ijtimoiy ta'minotini yaxshilashga xizmat qiladi va ajrashgan ota-onalar o'rtasidagi nizolarni adolatli hal qilishga yordam beradi.

FOYDALANILGANADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **O'zbekiston Respublikasi Oilaviy kodeksi (2021).** – O'zbekiston Respublikasining Oilaviy kodeksi, ajrashish jarayonida aliment to'lash, ota-ona huquqlari, farzandning moddiy ta'minoti va aliment miqdorining belgilanishi kabi masalalarni tartibga soluvchi asosiy huquqiy hujjatdir. Ushbu kodeksda aliment to'lash majburiyatlari va sudlarning bu boradagi vazifalari belgilangan.

2. **O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi (2021).** – Aliment to'lash masalalariga tegishli bo'lgan sud protsesslari va ijro etish tizimi haqidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Jinoyat-protsessual kodeksi aliment to'lashning ijro mexanizmlari va sud qarorlarini bajarish bo'yicha amaliyotlar to'g'risida ham ma'lumot beradi.

3. **Tursunov, U. A. (2020). "Oilaviy qonunchilik: O'zbekiston Respublikasida aliment to'lash masalalari."** – Maqolada aliment to'lashni tartibga soluvchi huquqiy me'yorlar, qonunchilikdagi bo'shliqlar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, aliment masalasida sud amaliyotining o'ziga xos jihatlari ko'rib chiqiladi.

4. **Zavrazhina, O. V. (2017). "Family Law in Central Asia: Comparative Legal Analysis of Divorce and Maintenance."** – Ushbu asarda, Markaziy Osiyodagi oilaviy qonunchilik tizimlari, shu jumladan, aliment to‘lash masalasi taqqoslanadi. O‘zbekiston va boshqa mamlakatlar o‘rtasidagi farqlar va umumiy tendensiyalar o‘rganiladi.

5. **Sadykova, S. T. (2018). "Oilaviy nizolar va aliment to‘lash bo‘yicha sud qarorlari: Amaliy tavsiyalar."** – Maqolada aliment to‘lash bo‘yicha sud qarorlarining qabul qilinish tartibi, sud amaliyotidagi kamchiliklar va maslahatlar haqida so‘z boradi. Shuningdek, aliment to‘lashni nazorat qilish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari ko‘rib chiqilgan.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING

